

Wij zijn met onze opsomming niet volledig geweest – waar het ons op aankomt is te onderstrepen dat zaken als de genoemde die telkenmale in pers, radio en televisie breed werden uitgemeten, een cumulatief effect hadden: gevoelens van verbazing en verontwaardiging, door de ene zaak gewekt, herleefden wanneer de volgende aan de orde werd gesteld en ontvingen dan als het ware een nieuwe lading. De Tweede Wereldoorlog was in de jaren '80 meer 'aanwezig', 'actueler', dan in de jaren '50 het geval was geweest.

Er zijn anno 1985 nog bijna vier miljoen (in '35 of eerder geboren) Nederlanders in leven die duidelijke eigen herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog hebben: op de bevolking als geheel een minderheid. Wat zij hebben ervaren, is aan diegenen die na het einde van die oorlog geboren zijn, slechts in geringe mate overgedragen in het onderwijs en vermoedelijk eveneens slechts in geringe mate in de gezinnen – die overdracht heeft plaatsgevonden via de media en het is, doordat die media zich graag concentreren op de schok, op het menselijk drama, een overdracht geweest waarbij in toenemende mate niet de ervaringen centraal hebben gestaan van de overgrote meerderheid der Nederlanders (voor hen vormde de bezettingstijd een periode van moeilijkheden in het dagelijks bestaan maar in nood kwamen zij slechts te verkeren in die gebieden waar van september '44 af slag werd geleverd en in de niet-agrarische gebieden in het westen des lands als gevolg van de hongervinter) – neen, centraal stonden meer en meer de ervaringen van die groepen die wij 'de geschonden groepen' willen noemen.

Geschonden groepen

Wat verstaan wij onder het begrip 'geschonden groepen'?

Wij verstaan er die groepen onder die tijdens of door de Tweede Wereldoorlog dan wel door de nawerking van die oorlog ervaringen hebben gehad die een pijnlijk element in hun herinnering zijn gebleven of zelfs hun persoonlijkheid hebben aangetast – groepen dus die direct of indirect onder de oorlog zijn blijven *lijden*. Daarbij zijn wij ons bewust dat wij onvermijdelijk generaliseren: kwalificaties die voor een groep als geheel gelden, behoeven niet te gelden voor alle leden ervan. Wat terzake in de loop der jaren aan onderzoeken is uitgevoerd, heeft betrekking gehad op mensen die hulp zochten, maar lang niet ieder zocht hulp of